

Budkavlen 2015

Med temat *ålder och generation* pekar årets häfte av Budkavlen på människans livslopp och olika företeelser som sammanhänger med olika generationer och olika åldrar. Det visar sig också i artiklarna att inte bara olika generationer har sina olika uttryck utan att också genus starkt spelar in. Så handlar de första två artiklarna främst om unga män, den första om att fältarbete bland skolpojkar och också bland flickor, och den andra om unga vuxna mäns jeansanvändning. De två följande artiklarna handlar om gifta kvinnor, dels hemmafruar och arbetarkvinnor som tillhört den generation som gifte sig på 1950-talet och dels om prästfruar i Tyskland och deras förväntningar på och erfarenheter av familjelivet. När kvinnor nått en viss ålder, inträffar ett skede när ålder blir något man måste förhålla sig till, att dölja eller bejaka, ofta på vissa speciella sätt. Den sista artikeln i häftet behandlar den övergenerationella tiden, då föremål som förknippas med slakten får ett speciellt värde. Ingen av artiklarna behandlar ålder eller generation i sig, utan genom att välja någon åldersgrupp eller generation försöker artikelförfattarna få fram just det speciella för deras forskningsobjekt. Vi har valt att presentera artiklarna i en sådan ordning att olika åldrar och generationer får sin belysning, från de yngsta till de äldsta.

Att en tydlig intersektionalitet – en samverkan av olika differenser – då framkommer, ter sig helt följdriktigt. Då är det också viktigt att uppmärksamma den form av intersektionalitet som framträder som ett resultat av konstellationen forskare och utforskade. Samtliga artikelförfattare är kvinnor men deras forskningsobjekt är inte jämnåriga av samma kön, utan olika konstellationer av genus, ålder och även etnicitet framkommer.

Att livsloppet ses som en väg individen vandrar åldersmässigt har tidigt behandlats av Nils-Arvid Bringeus. Han undersökte hur livsloppet gestaltats i bild, t.ex. som hela omslutande livscyklar eller som ålderstrappor som först

pekar uppåt och i ett visst skede vänder nedåt och som alla individer har att vandra. Ett starkt normerat livslopp har i dagen värld förbytts mot ett mera tillåtande. Trots det finns normer för hur personer av olika ålder skall bete sig och bristande synkronisering mellan beteende och kronologisk ålder kan skapa problem. Speciellt vad det gäller klädsel har dock ålderstrappan blivit 'tillplattad' och människor av olika ålder kan klä sig tämligen likartat – med ungdomligt klädmode som förebild. Etnologin och folkloristiken undersöker då människors uppfattning om ålder och normer kring ålder mot bakgrund av vår tids livsstilsframhållande förebilder.

Generation har å sin sida behandlats som erfarenhetsmässiga gruppidentifikationer som människor födda samma år slutit eller sluter sig till emedan den kontext de levt eller lever i kan sammanföra deras uppfattningar om sig själva. Generation som erfarenhet är något som Lena Gerholm redan på 1990-talet har analyserat och pekat både på upplevelsen och skapandet av en tidsanda, som ger de samtida en annan utgångspunkt än andra samtida. Men också de samtida, de som är födda i samma generation, kan ha helt olika utgångspunkter beroende på vilken uppväxtmiljö de socialiserats in i. Om genus i vissa fall spränger bilden, kan nämligen också olika sociala utgångspunkter spränga en samstämmig bild av ett visst tidsskede. Det är lätt att förstå att människor i förmögna samhällsklasser haft ett annat liv än de som är födda bland mindre bemedlade. Olika generationer av likasinnade skapar emellertid via gemensamma erfarenheter och handlingssätt också i efterskott ett förflutet som känns naturligt och särskiljande gentemot andra också i samma generation.

Med bestämningen ålder avser man att, mera av sociala och kulturella olikheter oberoende, åldersklasser kommer till stånd. Vi talar om barn, ungdomar, unga vuxna, vuxna medelålders osv. Men även dessa åldersklasser får sin relevans och uttrycksätt i förhållande till personer av

annan ålder. Att olika etnicitet dessutom kan genomkorsa såväl generationsbegreppet som åldersbegreppet gör att de kulturella uttrycksformerna för vardera än mera kan variera.

I häftets första artikel visar Pia Olsson på det vanskliga i att förutsätta att människor i olika ålder delar helt samma värld. Hon analyserar sina egna fältarbeten bland skolelever utgående från att hon som medelålders vuxen av sina intervjuade kan ha upplevts som annorlunda, där också hennes kön gentemot de pojkar hon främst intervjuade torde ha spelat en stor roll i deras bemötande av henne. Hon hade trott att hennes förförståelse av att ha varit ung och att ha en son i samma ålder som skolpojkar hon undersökte hade räckt till, men måste tillstå att vissa maktaspekter dök upp. Därför kan artikeln betraktas som ett inlägg i debatten om hierarkiska relationer inom etnografien. Pia Olsson vill med sin artikel göra oss etnologer medvetna om hur skillnaderna mellan forskare och de utforskade spelar in i vårt samspel med dem vi intervjuar. All slags reflexivitet hjälper, också den som görs i efterskott. Samtidigt får vi en inblick i skolpojkaras värld och hur de kunde delta i en fältundersökning mitt i sitt skolarbete. Genom att informanterna inte var vuxna var det också fråga om att hitta sådana sätt att nå dem, som kunde bidra till att de själva ville delge information om sitt skolliv.

I den andra artikeln av Marianne Robertsson finns en liknande intervjukonstellation, där artikelförfattaren som kvinnlig etnolog intervjuat män, dock i samma ålder som hon. Genom sitt fokus på deras användning av jeans vill hon också komma underfund om deras upplevelse av manlighet, utan att direkt kunna gå in på den frågan. Däremot använder hon sig av ett antal teoretiska vinklingar på tematiken klädsel, kropp och kön. De teoretiska förhållningssätten, som har blivit mycket avancerade på senare tid och som bland annat i modetforskningen vill fokusera på hur modet också gör något med våra kroppar, hjälper här till att fördjupa kunskapen om hur olika grupper med sina val, av i det här fallet jeans, kan skapa sig en helt egen identitet. En djupdykning i jeansens värld, utgående

från det mest typiska unisexplagget, kom här att visa på att med speciella jeans kan man skapa sig en helt egen subkultur, som i detta fall starkt sammanhänger med de unga männens musikidkande eller musiksmak. Hon visar också hur jeansen både som 'mainstrammode' och 'alternativt gatumode' tacklas på ett helt eget och tom. mycket medvetet sätt. Detta för tankarna till det som Lena Gerholm kallar generation som konstruktion. I detta fall sammanfaller jeansen med en speciell musik(generation).

Från denna speciella värld förflyttar vi oss till något mycket tryggt, hemmafruarnas värld men också till arbetarkvinnans vardag och vardagsval. Lena Marander-Eklund och Eerika Koskinen-Koivisto prövar ur var sitt perspektiv på kvinnoliv under 1950-talet att föra en dialog utgående från de levnadsberättelser de undersökta kvinnorna har förmedlat. Det som skiljer dessa två grupper åt är deras erfarenhet av och förhållande till yrkes- eller förvärvslivet. Hemmafruarna valde eller ombads välja bort förvärvslivet, medan den arbetarkvinna Koskinen-Koivisto undersökt valde att - i smyg för mannen - börja arbeta. Artikeln utgår från spänningen mellan individuella mikroberättelser och samhällets makroberättelse om kvinnoliv, speciellt statistik om kvinnligt förvärvsarbete. Frågeställningen gäller i vilken mån man kan tala om generationsberättelser, när det är fråga om så olika typer av kvinnoliv. De två forskarna kommer dock fram till att trots att kvinnorna levde i samma tid levde de i olika samtider. Båda valen, att yrkesarbeta och att vara hemmafru upplevdes dock som "helt vanliga liv".

Mera ovanlig blir den bild av prästfruar, som vi får ta del av i Doris Riesmanns artikel om denna kategori under senare delen av 1900-talet i Tyskland. I takt med den moderniseringsprocess som genomfördes i landet under återuppbyggnadstiden från 1950-talet framåt blev också prästfruarnas situation lagd under lupp. Det liv prästfruarna fört med inriktning på familjen och församlingen blev ifrågasatt också inom den protestantiska kyrkan och man började i början av 1960-talet ta upp frågan dels om prästfruarnas obetalda arbete borde ersättas

med någon form av lön och också mot mitten av 1960-talet om prästfruarnas kunde eller borde ställas inför valet att också söka förvärvsarbete ute i samhället. En sådan möjlighet skulle likställa prästfruarna med övriga gifta kvinnor i landet. En undersökning, en utfrågning bland prästfruarna själva, väckte ett mycket blandat mottagande. En stor del av de utfrågade förhöll sig både irriterat och nästan sårat till att utfrågas om det hem- och församlingsarbete som de så gärna utfört, medan andra dock menade att något slags ersättning för gjort arbete nog vore välkommet. Doktor Riesmann är dock av den åsikten att själva frågeställningen kändes som en delegitimering av deras arbete. Ett missstroende mot att en delaktighet i den offentliga ekonomin skulle lösgöra dem från en existens beroende av männen gick att skönja.

I Karin Lövgrens artikel handlar det om hur bilden av kvinnlighet och åldrande alls kan sammanjämkas. Att det finns en beställning på hur detta låter sig göras bevisar de gör-om-mig program i svensk tv och nätmagasin som Oss granntanter emellan. Sådana och speciellt boken *Stil med Thulin* (2012) är underlaget för Karin Lövgrens resonemang om hur åldrande kvinnor uppmanas att hålla sin stil. Hon undersöker genren som uppmaningar till kvinnligt ”kulturligt” kroppsarbete, när det synliga åldrandet kan uppfattas som ett problem. Viktigt är då att ”synliggöra normativt tänkande om ålders- och genusadekvat klädstil” och att hitta ”nyckelsymboler och tankefigurer som markerar ålder”. En genomgång av vad modet föreskriver och hur gör-om-mig genren passar in, visar att många råd, om de är tillräckligt klara, kan verka befriande när t.ex. klädval känns ångestskapande. I gör-om-mig råden ifrågasätts den ungdomliga blicken och det understryks att den äldre

kvinnan kan och skall ses som attraktiv och åtråvärd, som i bemärkelsen kvinnlig, vilket av skribenterna som återopas anses vara tabu i Sverige. Karin Lövgrens artikel befattar sig med två sidor i gör-om-mig råden, av vilka den ena hävdar att man duger som man är, och den andra att ’så här skall man göra om sig’. Samtidigt sätter Karin Lövgren in hela gör-om-mig-genren i perspektivet av både kommersialism och det tryck på förnyelse som vi ständigt omges av.

Den sista artikeln är skriven av Jeanette Edfelt och handlar om släktföremål. Här är fokus på ”åldrade” föremål, men huvudintresset är hur släktföremål får symbolisera och referera till släkten. Artikeln baserar sig på intervjuer med personer med bonde- och arbetarbakgrund i Jakobstad. Jeanette Edfelt har funnit att släktföremålen är stark förknippade med minnen och att man vill bevara dem för att de hänvisar till olika släktingar eller den barndom man upplevt föremålen i, ofta i en annan miljö. Hon nyttjar Peggy Levitts och Glick Shillers begreppspår ’sätt att vara’ och ’sätt att tillhöra’, där det senare applicerat på föremål tydligare markerar just släkten med konkreta märkningar och som identitetsmarkörer. I de föremål som betraktas som tillhörande ’sätt att vara’ är föremålen mera självklart och omedvetet delar i ens förflutna. Artikeln befattar sig också med hur man bevarar föremålen, hur de placeras i hemmen och hur de berättelser som är förknippade med dem ger dem ett större värde. Här är det främst generationsaspekten som bör betonas, föremålen blir länkar mellan generationer och föremålen kan t.o.m. själva ses som tillhörande sina egna generationer. I bästa fall vittnar de om många tidigare generationer.

Anna-Maria Åström

Budkavlen 2015

With the theme of *age and generations* this year's Budkavlen points towards the course of human life and various phenomena asso-

ciated with different generations and different ages. The articles show that it is not only different generations that have their various

expressions, but that gender also has a strong role to play. The first two articles mainly deal with young men, the first how to conduct field work among school boys and also among girls, and the second how the use of jeans by young adult men can be understood. The two following articles deal with married women, on the one hand housewives and working women in Finland belonging to the generation who married in the 1950s, and on the other priest wives in Germany and their expectations and experiences of family life. When women have reached a certain age, a time comes when age becomes something one must come to terms with, to hide or to affirm, often in very specific ways. The last article in the booklet deals with time across generations, when objects associated with the family acquire a special value. None of the articles deal with age or generation in themselves, but rather by selecting an age group or generation the authors of the articles seek to elicit just that which is very special to their research object. We have chosen to present the articles in such an order that the different ages and generations are all illuminated, from the youngest to the oldest.

That a clear intersectionality - a collaboration of various differences - then emerges, seems entirely logical. It is then also important to notice the form of intersectionality that emerges as a result of the constellations of researchers and the researched. All writers of the articles are women, however, their research subjects are not peers of the same gender, but different configurations of gender, age, and ethnicity also emerges.

The course of life being seen as the path each individual wanders in terms of age, has been treated early on by Nils-Arvid Bringéus. He investigated how the course of life is expressed in images, for example, as a whole complete life cycle or as a series of steps which all individuals have to travel. The steps first point upwards and at a certain stage turn downward. A highly standardized life course has in today's world been transformed into one which is more permissive. Nevertheless, there are standards as regards how people of different ages should behave and a lack of synchroniza-

tion between behavior and chronological age can create problems. As regards clothing the phases of aging have become 'flattened' and people of different ages can dress fairly similarly - with youthful fashion as the model. Ethnology and folklore researchers have therefore investigated perceptions of age and the norms regarding age against a background of the lifestyle emphasis of our current times.

For its part, generation has been treated as an experiential group identity that people born in the same year are attached to or become attached to because of the context they have lived or live in can consolidate their perceptions of themselves. Generations as an experience is something that Lena Gerholm had already in the 1990s analyzed and pointed out both the experience and the creation of a zeitgeist, that gives people born at the same time a different starting point than other contemporaries living the same times.

However, those born at the same time, i.e. in the same generation, can have completely different starting points depending on the childhood environment in which they have socialized. If gender in certain cases destroys the picture, so can different social origins also destroy a coherent image of a certain period of time. It is easy to understand that people in affluent social classes have had a different life than those born among the less well-to-do. Different generations of like-minded individuals, however, also create, in *arrea* and through common experiences and practices, a past that feels natural and distinctive from others also in the same generation.

By using the determination of age, it is intended that age groups more independent of social and cultural differences, will occur. We talk about children, adolescents, young adults, middle aged adults, etc.; however, even these age groups get their relevance and expressions only in relationship to people of other differing ages. Moreover, the fact that different ethnicities can traverse both the concepts of generation and age means that the cultural forms of expression of everyone can vary even more.

In the first article, Pia Olsson demonstrates the risk in assuming that people of various ages share the same world. She analyzes her own field work among school children on the basis what she as a middle-aged adult may have been perceived as different by the interviewees. In addition, her gender, as regards the boys, which she mainly interviewed, would have played a major role in their manner towards of her. She had thought that her understanding of being a researcher and having a son the same age as the schoolboys she investigated would have been sufficient, but had to admit that certain power aspects emerged.

Therefore, the article can be considered a contribution to the debate about the hierarchical relationships within ethnography. Through her article Pia Olsson would like to make us ethnologists aware of the differences between the researcher and the researched in our interactions with those we interview. All kinds of reflexivity help, as well as those made later/ afterwards. At the same time, in this article we also acquire a glimpse into the world of the school boys and how they managed to participate in a field study in the middle of their school work. Because the informants were not adults there was also the matter of finding ways of reaching them so that they would want to share information about their school life

In the second article by Marianne Robertson, there is a similar interview constellation, where the writer as a female ethnologist interviewed men, although they were the same age as her. Through her focus on their use of jeans she also wanted to obtain a clear understanding of their perception of masculinity, without going directly into the issue. On the other hand, she used a number of theoretical aspects on the theme of clothes, the body, and gender to get a clearer picture of their ways of using jeans. The theoretical approaches, which have become very sophisticated in recent times and which, among other things, is now focusing on the things fashion does with our bodies, helps here to deepen the knowledge of how different groups by their choices, in this case of jeans, can create a individual group identity as well

as their members strong identities within such groups.

This dive into the world of jeans, starting from the most typical unisex garment, shows here that with special jeans it is possible to create a completely separate subculture, which in this case strongly associated with the young men's musical preferences or musical taste as well. She also shows how jeans as both a 'mainstream fashion' and an 'alternative street fashion' can be tackled in a unique, and even a very conscious, way. This brings to mind what Lena Gerholm called generation as a construction. In this case the jeans coincide with a special type of music (generation).

From this particular world we move to something more secure, the world of housewives and also to working woman's everyday life and everyday choices. Lena Marander-Eklund and Eerika Koskinen-Koivisto try, each from their own perspectives on women's lives in the 1950s, to conduct a dialogue based on the life stories expressed by the women they researched. The factors that distinguish these two groups are their experience of and relationship to working or professional life. The housewives chose or were asked to opt out of their economic life, while the working woman in the Koskinen-Koivisto study chose – in secret from her husband – to start working. The article is based on the tension between individual micro stories and the macro story of women's lives in society, particularly the statistics on female economic employment. The question at issue is to what extent one can speak of generational stories, when it is a case of different types of women's lives. The two researchers, however, came to the conclusion that although "their" women lived in the same time period, they lived in different contemporary times. Both choices, to have working employment or to be a housewife were, however, experienced as "ordinary life".

More unusual is the image of priest wives that we take part of in Doris Riemann's article on this category during the latter part of the 1900s in Germany. In line with the modernization process that took place in the country during

the reconstruction period from the 1950s onwards, the situation of priest wives was placed under scrutiny. The life that wives of priests led with its emphasis on the family and the congregation was also questioned in the Protestant Church and, starting in the early 1960s, the issue of whether the unpaid work of priest's wives should be remunerated by some form of salary came up. In the mid-1960s, there was further discussion on whether priest's wives could or should face the choice of also seeking gainful employment in the community

Such a possibility would equate priest wives with other married women in the country. An investigation, which conducted a survey among the priest's wives themselves, attracted a very mixed reception. A large proportion of those surveyed acted both irritated and almost offended to be asked about the home and parish work which they so willingly executed, while others, however, suggested that some kind of compensation for their work would be very welcome. Doctor Riemann is however of the opinion that the questioning itself felt like a delegitimization of their work. There was however a distrust of the idea that participation in the public economy would free them from an existence dependent on men.

Karin Lövgren's article deals with whether the image of femininity and aging can at all be reconciled. That there is a desire for how this can be done is shown by the makeover programmes on Swedish television and the internet magazine *Oss granntanter emellan*. These and other examples, especially the book *Style* with Thulin (2012) are the basis for Karin Lövgren's thinking on how aged women are urged to keep in style. She examines the genre that encourages women to do "culturally perfecting" body work, when the visible aging process can be perceived as a problem. According to Lövgren it is important to "make visible normative thinking about age and gender appropriate style of dress," and to find "the key symbols and characteristics that mark age." A review of what fashion prescribes and how the make-over genre fits in, shows that some of the advice, if it is sufficiently clear, can

be liberating, for example, when the choice of clothes feels oppressive. The advice given by the makeover program questions youthful looks and emphasizes that older women can and should be seen as attractive and desirable, as in the sense of being feminine, which by the writers referred to is considered to be taboo in Sweden. Karin Lövgren's article is concerned with two sides of the makeover advice, one of which claims that 'you will do as you are', and the other 'this is how you should make yourself over'. At the same time Karin Lövgren looks at the whole makeover genre from the perspective of both commercialism and the pressure of rejuvenation that we are constantly surrounded by.

The last article is written by Jeanette Edfelt and concerns family objects. Here the focus is on "aged" objects, but the main interest is how family objects can symbolize and refer back to the family. The article is based on interviews with people of peasant and working-class backgrounds in Jakobstad. Jeanette Edfelt has found that family objects are strongly associated with memories. People want to preserve them because they refer to different relatives or a childhood, in which the objects were experienced, often in a different environment. She employs Peggy Levitts and Glick Shiller's concept of 'a way to be' and 'a way to belong', where the latter is applied to the objects that clearly denote just the family with concrete symbols and as identification markers.

The objects that are considered as belonging to the 'way to be' objects are more obviously and unconsciously parts of one's own past. The article is also concerned with how the objects are preserved, how they are placed in homes, and how the stories associated with them give them a greater value. Here it is primarily the generational aspect that should be emphasized, the objects are links between the generations and the objects can even in themselves also be seen as belonging to their own generations. In the best case though, they testify to many previous generations.